

บทที่ 3

วิธีการได้มาของวะลีย์อำมมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

3.1 วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

มาตรา 23 จังหวัดใดมีราษฎรนับถือศาสนาอิสลามและมีมัสยิดตาม มาตรา 13¹ ไม่น้อยกว่าสามมัสยิด ให้คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ประกาศให้จังหวัดนั้นมีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดคณะหนึ่งประกอบด้วย กรรมการมีจำนวนไม่น้อยกว่า 9 คนแต่ไม่เกิน 30 คน การคัดเลือกกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้กระทรวงมหาดไทย ดำเนินการให้อิหม่ามประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นเป็นผู้คัดเลือก ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้คณะกรรมการเลือกกรรมการด้วยกันเป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการและตำแหน่งอื่นตามความจำเป็น ให้กระทรวงมหาดไทยประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือก เป็นประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เลขานุการ และกรรมการอิสลามประจำจังหวัด

สะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม และจะยึดตามพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540”²

อับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม ในพื้นที่จังหวัดยะลา ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้

¹ มาตรา 13 ให้มัสยิดที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว มีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยให้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดเป็นผู้แทนของมัสยิด ในกิจการที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอก เพื่อการนี้คณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิดอาจมอบหมายให้กรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนทำการแทนก็ได้

² ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนา จากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม และจะยึดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหาร องค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540³

3.2 วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

การวิธีการได้มาของ ผู้ที่ทำหน้าที่วะลีอามม์ในจังหวัดยะลา ทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา จากผู้รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการ วิเคราะห์วินิจัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษา อาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะซึ่งบุคคลเหล่านี้มาจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น กลุ่มข้าราชการ และนักวิชาการในพื้นที่จังหวัดยะลา มีหน้าที่แต่งตั้งวะลีอามม์ หรือเรียกว่า กอฎีย์ หรือฮากิม โดยปกติการคัดเลือก ผู้ที่มาดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ ซึ่งสอดคล้องกับ บทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

ทั้งนี้ สมะอะฮ์ ฮารี ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการ อิสลามประจำจังหวัดยะลา ทำการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา บุคคลที่ คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจัย ความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์วินิจัยหุกมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่าง ถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่ง อัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้ เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และตาบิอีน มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของ ปวงประชาญ์ (อิญมาอ์) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะ

³ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภามณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด⁴ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีย์อามม์ เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมุกอลลิด⁵ จึงเป็นที่มาของวะลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีย์ซัรอีร์อัลฎอรรูรี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีย์อามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีย์อามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลีย์อามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลีย์อามม์”⁶

นายอับดุลเลาะ อาบูบากา ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลีย์อามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮ์ และตาบีอีน มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของปวงประชาญ์ (อิญมาอ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการศึกษา และทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁴ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญมาอู กิยาส ภาษาอาหรับ อูซูลุ้ลฟิเกฮ์ วิธีวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันฮุกได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมุกัลลิก มุจญ์ตะฮิดมัซฮับ เป็นต้น

⁵ มุกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

⁶ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีอามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลีอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลีอามม์⁷

วันสามัค โต้ะอาดัม ได้กล่าวว่า “วิธีการได้มาของวะลีอามม์ในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิหลั่นในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยกฎหมายศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดีมีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮฺ และตาบิอีน มีความรู้เกี่ยวกับมดีเอกฉันท์ของปวงปราชญ์ (อิัจญมาอฺ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส และทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่วะลีอามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลีอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มาที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลีอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลีอามม์⁸

⁷ คณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรม สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

⁸ รองประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

จากการสัมภาษณ์ทั้ง3ท่านที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่าข้อมูลที่ได้มาจะไปทิศทางเดียวกันคือ วิธีการได้มาของวะลีย์อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา วิธีการได้มาของวะลีย์อามมีในสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มาจากการคัดเลือกโดย อิหม่าม คอเต็บ บิห์ลันในพื้นที่จังหวัดยะลา เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและอัลสุนนะฮ์ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี ทางคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิห์ลัน ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชน โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วน ให้สัตยาบันแก่วะลีย์อามมีในฐานะวะลีย์อามมีก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นทีมงานวะลีย์อามมี

สำหรับในประเทศไทย ปี พ.ศ 2555 อำนาจหน้าที่ ของการเป็นวะลีย์อามมีในประเทศไทยเริ่มชัดเจนขึ้น และมีแนวปฏิบัติ ที่เหมือนกันในทุกจังหวัด โดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบันแก่ จุฬาราชมนตรีนายอาซิส พิทักษ์คุมพล เป็นวะลีย์อามมีแก่มุสลิมในประเทศไทย นับตั้งแต่นั้น อำนาจการเป็น วะลีย์อามมีจึงเป็นของจุฬาราชมนตรี และได้มอบหมายให้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทุกจังหวัดเป็นตัวแทนในการทำหน้าที่วะลีย์อามมีแก่ประชาชนในจังหวัดของตน จะเห็นได้ว่าวะลีย์อามมีเป็นสิทธิ ตามหลักศาสนบัญญัติอิสลาม อำนาจ ตามประเพณี และความเชื่อของคนมุสลิม ที่ถือว่าจำเป็นที่จะต้องมีในสังคมเพื่อทำหน้าที่ในพื้นที่ของตน ดังนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยไม่มีการกำหนดผู้ดำรงตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่วะลีย์อามมีแก่มุสลิมในประเทศไทย สังคมมุสลิมก็มีความจำเป็นที่จะต้องมีการคัดเลือกผู้ที่มาทำหน้าที่นี้เอง โดยถือหลักของความจำเป็นเป็นหลัก

วิธีการได้มาของวะลีย์อามมีในจังหวัดยะลา ในการทำหน้าที่วะลีย์อามมีนั้น โดยจะมีการเสนอชื่อ และคัดเลือก โดยโต๊ะอิหม่าม ในจังหวัด ส่วนใหญ่ผู้ที่จะถูกเสนอชื่อนั้นคือผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ถึงการปฏิบัติตัวที่เคร่งครัดทางศาสนา คณะกรรมการ

อิสลามประจำจังหวัดจะมีสมาชิกอยู่ 30 คน และมีประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด เป็นหัวหน้า คณะ กรรมการอิสลามประจำจังหวัด ทุกจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ หากกล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นั้นไม่มีการระบุอย่างชัดเจน ในอำนาจการเป็นวะลียอามม์ เพื่อจัดการขอบเขต หน้าที่ ดังนั้นการได้มาของสิทธิในการเป็นวะลียอามม์ในละจังหวัดจึงมีความแตกต่างกันกล่าวคือ ในจังหวัดยะลา การได้มาของสิทธิในอำนาจการเป็นวะลียอามม์นั้น เกิดจากการที่สังคมมุสลิมตระหนัก ถึงความจำเป็น ที่ต้องมีจึงมีการคัดเลือกผู้ที่มีความเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับ ของคนในสังคมให้ทำหน้าที่วะลียอามม์ แก่มุสลิมในพื้นที่ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งนั้น คือผู้ที่ทำหน้าที่ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลาโดยตำแหน่ง ทางคณะกรรมการอิสลามประจำ จังหวัดยะลา ก็ได้จัดให้มีการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ยะลา บรรดานักวิชาการศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้นำที่เป็นอิหม่าม คอเต็บ บิหลั่น ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ตัวแทนฝ่ายปกครอง พ่อค้า และประชาชนโดยที่ประชุมจากองค์กรอิสลามในทุกภาคส่วนให้สัตยาบัน แก่วะลียอามม์ เพื่อให้อำนาจการเป็นวะลียอามม์ของท่านปราศจากข้อกลางแกลงใดๆ และมั่นใจในที่มา ที่ถูกต้อง ตาม หลักศาสนาบัญญัติอิสลาม ในฐานะวะลียอามม์ก็ได้แต่งตั้งให้คณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดยะลา จำนวน 15 คน เพื่อทำหน้าที่เป็นที่มงานวะลียอามม์ ซึ่งคณะกรรมการอิสลาม ประจำจังหวัดยะลาทุกคนจะมีอำนาจในการทำหน้าที่ อาทิเช่น

1. ดูแลทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติ ทั้งนี้ด้วยการเก็บรักษา และทำนุบำรุงให้เกิด ประโยชน์ ทำหน้าที่จัดเก็บ และแจกจ่าย หรือดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

2. จัดการสมรสให้แก่หญิงหม้ายที่ไร้สามีกับผู้ที่เหมาะสมกับนาง หากนางไม่มี ผู้ปกครองทำหน้าที่สมรสให้เมื่อถูกทาบทาม

ยกเว้นการตัดสินกรณีพิพาท ข้อขัดแย้ง และการฟ้องร้องต่าง ๆ ทั้งนี้ด้วยการไกล่เกลี่ย ให้คู่กรณียินยอมยุติข้อขัดแย้งกันเองก่อนในกรณีที่ยอมความกัน ได้หรือด้วยการใช้อำนาจบังคับฝ่าย

หนึ่งฝ่ายใดอย่างเด็ดขาด ในกรณีที่ย่อมความกันไม่ได้ และการพะสัค⁹ อำนาจหน้าที่นี้จะขึ้นตรงกับวะลีอามม์เพียงผู้เดียวในการตัดสิน

ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ซีรอีร์ จะมีวาระการทำงาน 7 ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้ต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสุญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่ มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ ก็จะการคัดเลือกใหม่ สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อและคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง

นายสะมะแอ ฮารี ได้กล่าวว่า “คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดทุกจังหวัดจะอยู่ในวาระคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ แต่ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ซีรอีร์ จะมีวาระการทำงาน 7 ปี ซึ่งมีวาระมากกว่าคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฝ่ายอื่น ๆ ที่มีวาระเพียง 6 ปี ทั้งนี้ต้องการรักษาคุณและความเป็นเอกภาพ ในสำนักงานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา ให้เกิดความเรียบร้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสุญญากาศทางการบริหารในการบริการประชาชน จนกว่าจะได้คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชุดใหม่ มาทำหน้าที่แทน เมื่อมีการแต่งตั้งคณะกรรมการชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว ตำแหน่งวะลีอามม์หรืออฎีฮ์ ก็จะการคัดเลือกใหม่ สามารถดำรงตำแหน่งหลายวาระได้ เมื่อได้รับการเสนอชื่อ และคัดเลือกเข้ามาใหม่ แต่ต้องมีการลงสัตยาบันอีกครั้ง”¹⁰

⁹ การพะสัคคือ การเพิกถอนการสมรสโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งสามีหรือภริยาจำต้องดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาลเมื่อมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดที่เกิดขึ้นกับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งทำให้ตนได้รับความเสียหาย ดังที่ระบุในกฎหมายอิสลาม เช่น กรณีสามีหรือภริยาความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอันเป็นอุปสรรคในการบรรลุเป้าหมายของการสมรสหรือเหตุที่ทำให้เสียชื่อเสียงแก่วงศ์ตระกูลแก่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ฝ่ายผู้เสียหายย่อมฟ้องต่อศาล เพื่อขอเพิกถอนการสมรสได้ เป็นต้น

¹⁰ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

ในปี พ.ศ. 2554 สมัยท่านประธานคณะกรรมการประจำจังหวัดยะลา นายสมมะแอ ฮารี ดำรงตำแหน่ง ได้มีการเปลี่ยนแปลงการแต่งตั้งตำแหน่งวะลีย์อามม์ประจำจังหวัดยะลาขึ้นใหม่ ซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ที่มีบุคคลดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีย์อามม์ เป็นบุคคลคนเดียวกัน เปลี่ยนมาเป็นผู้ดำรงตำแหน่งตำแหน่งประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดกับตำแหน่งวะลีย์อามม์ คนละคนกัน โดยมีการคัดเลือกตำแหน่งวะลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ จากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ภายในสมาชิก 30 คน หรืออาจจะคัดเลือกจากบุคคลภายนอกก็ได้ ซึ่งบุคคลที่คัดเลือกมาดำรงตำแหน่งนี้ เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอานและสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ ของบรรดาเศาะฮาบะฮฺ และ تابعีอื่น มีความรู้เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของปวงปราชญ์ (อิญมาอฺ) และมีความแตกฉานเกี่ยวกับการศึกษา จำนวน 1 คน มาดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้น เรียกว่า มุจญ์ตะฮิด¹¹ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีย์อามม์ เพื่อรักษาคุณและความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด¹² จึงเป็นที่ มาของวะลีย์อามม์หรือกอฎีย์ซัรอีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า “กอฎีย์ซัรอีร์อัลฎอรูรี”

¹¹ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮฺ อิญมาอฺ ศึกษา ภาษาอาหรับ อูศูลุ้ลฟิควะฮฺ วิชิตวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันสุคได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมุกฎัก มุจญ์ตะฮิดมัซฮับ เป็นต้น

¹² มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

3.3 คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

มาตรา 24 คุณสมบัติผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้¹³

- (1) เป็นมุสลิมผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์
- (3) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างดี
- (4) เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติตามบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามโดยเคร่งครัด
- (5) เป็นผู้มีความสัมพันธ์อันดีกับทุกศาสนา
- (6) เป็นผู้มีความเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (7) ไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย
- (8) ไม่เป็นผู้เคยถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (9) ไม่เป็นผู้ทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎกระทรวง
- (10) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง¹⁴

มาตรา 24 (2) เป็นสัปบุรุษประจำมัสยิดในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี ก่อนวันคัดเลือก

มาตรา 24 (3) มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปีก่อนวัน คัดเลือก

¹³ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 24 (1)

¹⁴ พระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 มาตรา 24 (1)

นายสมะแอ ฮารี กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะยึดตามพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ส่วนใหญ่ผู้ที่จะถูกเสนอชื่อนั้นคือผู้ที่มีความรู้ทางศาสนา และเป็นที่ยอมรับของคนในสังคม ถึงการปฏิบัติตัวที่เคร่งครัดทางศาสนา”¹⁵

3.4 คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นักกฎหมายอิสลามได้กำหนดคุณสมบัติ และเงื่อนไขสำหรับวะลีย์อามมี ทั้งนี้เพราะหากผู้ได้รับการแต่งตั้งเป็นวะลีย์อามมี โดยผู้นำรัฐหรือผู้อื่นที่มีหน้าที่ในการแต่งตั้งโดยที่เขาขาดคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้จะทำให้การแต่งตั้งนั้นเป็นโมฆะ อีกทั้งเพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่งอันทรงเกียรติและสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างภาคภูมิใจ คุณสมบัติเหล่านี้ได้มาจากทวิเคราะห์จากอัลกุรอาน และอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวปฏิบัติของคุละฟาอ์รุรอชิดีน¹⁶ สำหรับคุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีย์อามมีในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลานั้น มีคุณสมบัติและเงื่อนไขดังนี้

3.4.1 ต้องเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม

บรรดานักกฎหมายอิสลามมีความเห็นพ้องกันว่าผู้ที่มีไชมุสลิมไม่อนุญาตให้ดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามมีเพื่อตัดสินในคดีพิพาทของมุสลิม เพราะการตัดสินคดีนั้นเป็นภาระหน้าที่อย่างหนึ่งที่มุสลิมต้องรับผิดชอบหรือเป็นส่วนหนึ่งในการปกครอง และการดูแลผู้ที่เป็นมุสลิม ทั้งนี้ผู้ที่มีไชมุสลิม ไม่สามารถรับผิดชอบและไม่สามารถดูแลมุสลิมให้เป็นไปตามครรลองของอิสลามได้ จึงไม่อนุญาตให้เป็นวะลีย์อามมี

¹⁵ ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

¹⁶ คุละฟาอ์รุรอชิดีน หมายถึง ยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์อาณจักรอิสลาม เป็นยุคถัดจากยุคของท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ เริ่มตั้งแต่สมัยของเคาะลีฟะฮ์อะบูบักรุ กระทั่งถึงการสละตำแหน่งเคาะลีฟะฮ์ของอัลหะซันอิบนุอะลี ในระหว่างปีฮ.ศ. 11-ฮ.ศ.41 ตรงกับ ค.ศ. 632-661 มีเคาะลีฟะฮ์ปกครอง 4 ท่านมีระยะเวลาประมาณ 32 ปี

ดั่งที่อัลลอฮ์ ﷻ ตรัสว่า

﴿وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾

(النساء: 141)

ความว่า “และอัลลอฮ์ จะไม่ให้บรรดาผู้ปฏิเสธเห็นือกว่าบรรดาผู้ศรัทธาไม่ว่าในทางใดอย่างเด็ดขาด”

(อันนิสาอ์: 141)

ยิ่งไปกว่านั้น ะลีย์อามม์ต้องเป็นผู้ที่รัก หวงแหน เอาใจใส่ดูแลกฎหมายอิสลาม และเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายอิสลาม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้กับผู้ที่ความศรัทธาและขำเกรงต่ออัลลอฮ์ เท่านั้น ส่วนผู้ที่มิใช่มุสลิมนั้น ในใจของเขาปราศจากความศรัทธา และไม่ขำเกรงต่ออัลลอฮ์ อาจจะทำให้เขา ละเมิดคำสั่ง ไม่เคร่งครัดต่อกฎหมายอิสลาม และเป็นผู้ต่อต้านกฎหมายอิสลาม จึงเป็นะลีย์อามม์ไม่ได้¹⁷ ในกรณีที่มีการตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมให้เป็นะลีย์อามม์ทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างชาวมุสลิม การทำหน้าที่ของเขาถือว่าไร้ผล และคำตัดสินของเขาก็ถือว่าไม่เป็นผลหรือ โมงะ

ส่วนในกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมให้เป็นะลีย์อามม์ ทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยกันนั้น นักกฎหมายอิสลามมีความเห็นที่แตกต่างกัน กล่าวคือนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับหะนะฟียอมรับการทำหน้าที่ของกอฎียุ้ที่ไม่ใช่มุสลิมเพื่อตัดสินคดีในกรณีพิพาท ระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้การปกครองของอิสลาม โดยอ้างเหตุผลจากการที่ท่านอัมรฺ บิน อัลอาศเคยแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมชาวกิบฎีเป็นะลีย์อามม์ ทำหน้าที่ตัดสินคดีระหว่างศาสนิกด้วยกัน และท่านอุมรฺ บิน อัลค็อฎฏอบ ก็ได้ยอมรับเมื่อท่านรู้ข่าวการกระทำดังกล่าว¹⁸

ส่วนนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับชะฟีอียะ และนักกฎหมายส่วนใหญ่ไม่นิยมรับการทำหน้าที่ของะลีย์อามม์ ที่มิใช่มุสลิมเพื่อตัดสินคดีในกรณีพิพาทระหว่างผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมด้วยกัน เพราะว่าะลีย์อามม์ คือผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินคดีให้เป็นไปตามกฎหมายอิสลาม แต่ผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมไม่รู้

¹⁷ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004:86. Usul Al-Muhakamah al-sharjah J 1. Dar Al Saqafat Aman

¹⁸ Ibn Abidin,1992.Muhammad Amin,Rub Al-mukhtar ala Al-Rubal-mukhtar:355.J.5 Dar al kutub al ilmiah

กฎหมายอิสลามแล้วจะทำตามกฎหมายได้อย่างไร ส่วนที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ว่ามีการแต่งตั้งผู้ที่ไม่ใช่มุสลิมนั้นไม่ถือว่าเป็นวะลีย์อามม์ แต่เป็นเพียงหัวหน้าหรือผู้นำของพวกเขาเท่านั้น¹⁹

ในปัจจุบันประเทศอาหรับส่วนใหญ่ยินยอมให้แต่งตั้งบุคคลที่ไม่ใช่มุสลิมเป็นผู้พิพากษาเพียงแต่อำนาจในการพิจารณาพิพากษานั้นจำกัดอยู่เฉพาะคดีที่นอกเหนือจากคดีครอบครัวและมรดก โดยเปรียบเทียบกับความเป็นพยานเมื่ออนุญาตให้เป็นพยานได้ย่อมอนุญาตให้เป็นผู้พิพากษา เพราะถึงอย่างไรผู้พิพากษาก็ต้องตัดสินคดีตามพยานหลักฐานนั่นเอง ซึ่งใครเป็นผู้ตัดสินก็ไม่แตกต่างกัน²⁰

3.4.2 เป็นเพศชาย

ทัศนะของนักกฎหมายส่วนใหญ่ถือว่าไม่อนุญาตให้เพศหญิงดำรงตำแหน่งเป็นวะลีย์อามม์โดยไม่มีข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น²¹

ท่านนบีมุฮัมมัด ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : لن يُفْلِحَ قومٌ ولأمرهم امرأَةٌ))

(أخرجه صحيح البخاري : 4425)

ความว่า “โดยท่านเราะซูล ﷺ กล่าวไว้ว่า : จะไม่ประสบความสำเร็จสำหรับกลุ่มชนที่มอบหมายการทำงานของพวกเขาคือผู้หญิง”

(บันทึกโดย Al-Bukhariy หะดีษที่: 4425)

¹⁹ Al-Mawardi, Abu al-Hasan A'li bin Muhammad bin Habib al- Basry: 55 Al-Ahkam Al-Sulthaniyah, Dar Al-Hadith. Cairo

²⁰ เจาะเหลี่ยม ะ แยกพงศ์ 2550: 176 ระบบศาลอิสลามและข้อสังเกตเชิงเปรียบเทียบกับระบบศาลไทย. คณะอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา.

²¹ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004.: Usul Al-Muhakamah al-sharjah. J 1: 103. Dar Al Saqafat Aman

เหตุผลอีกอย่าง เป็นเพราะว่า ตำแหน่งวะลีอามมี จำเป็นต้องคลุกคลีอย่างเป็นอิสระ กับผู้คนในสังคม รวมถึงนักกฎหมาย พยาน และคู่พิพาท โดยเหตุนี้ ผู้หญิงซึ่งโดยทั่วไปไม่เป็นที่ อนุญาตที่จะคลุกคลีกับผู้คนโดยไม่จำเป็น เนื่องจากอาจมีอันตรายหรือผลเสียเกิดขึ้นจากการกระทำ ดังกล่าวได้ ถ้าเธอถูกแต่งตั้งให้เป็นวะลีอามมี ผู้แต่งตั้งจะมีความผิด และมีบาป ส่วนการตัดสินของเธอ จะไม่มีผลทางกฎหมาย ส่วนนักกฎหมายในสังกัดมัชฮับหะนะฟีส่วนใหญ่ มีทัศนะว่าถ้าเธอถูกแต่งตั้ง ให้เป็นวะลีอามมีการตัดสินของเธอจะมีผลเฉพาะคดีที่นอกเหนือจากคดีอาญาโดยมีเหตุผลว่าเพราะนัก กฏหมาย ไม่ยอมรับ การ เป็น พยาน ของ เธอ ใน คดี หรือ กรณิ ดัง กล่าว²² ส่วน ทัศนะของอิบนุ ญะรีร์ อัฎฎ็อบรีฮ์ (Ibnu Rushd, 1959: 460) และ (Ibnu Hazam, มปป.: 631) ว่าอนุญาต ให้เพศหญิงดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมีโดยไม่มีข้อแม้ใดๆ โดยมีเหตุผลว่า ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่ อนุญาตกระทำได้ เว้นแต่สิ่งที่มีหลักฐานว่าไม่อนุญาต ซึ่งการดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมีของผู้หญิง ถือว่าอนุญาต เพราะไม่มีหลักฐานห้ามส่วนอัลหะดิษ ที่ห้ามซึ่งนักกฎหมายส่วนใหญ่นำมาเป็นหลักฐาน นั้นหมายถึงห้ามมอบหมายหน้าที่เป็นผู้นำหรือเคาะลีฟะฮ์ไม่ใช่วะลีอามมี²³

3.4.3 ต้องเป็นผู้ที่บรรลุนิติภาวะ

ผู้เยาว์ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีอามมี ได้ ซึ่งถ้าเขาถูกแต่งตั้งให้ดำรง ตำแหน่งวะลีอามมีแล้ว การตัดสินของเขาก็จะไม่เป็นผล เพราะท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ เคยกำชับให้ มุสลิมพึงระวังและดูเอาให้พ้นจากการปกครองของเด็กดั่งที่มีรายงานจากท่านอะหมัดจาก ท่านอบูฮุร็อยเราะฮ์จากท่านเราะฮ์ลุลลอฮ์ ﷺ กล่าวว่า

((عن أبي هريرة، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم

تعوذوا بالله من رأس السبعين ومن إمارة الصبيان))

(أخرجه أحمد بن حنبل: 7968)

²² Ibu Hamman, Kamaludin Muhammad bin Abdulwahid. 2003. Fath al Qadir fi Sharh al Hidayah. j6. : 391

Dar Mustafa Muhammad. Misr

²³ อับดุลฮาลิม ไชซิง และคณะ. 2012. คุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ของกอฎีอยู่ในกฎหมายอิสลาม. วารสาร AL-NUR

ความว่า “จากอบูสุร็อยเราะหฺ رضي الله عنه กล่าวว่า ท่านรอซูล صلی الله علیه و آله กล่าวว่าท่านทั้งหลายจงขอความคุ้มครองจากอัลลอฮ์ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตปีที่เจ็ดสิบของอิญเราะฮ์สุศ็กรากษ และจากการอยู่ภายใต้การปกครองของผู้เยาวย์

(บันทึกโดย Ahmad Ibn Hanbal, เลขที่: 7968)

เนื่องจากการขอเพื่อให้รอดพ้นจากสิ่งใดแสดงว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ดี ฉะนั้นการแต่งตั้งให้ผู้เยาวย์เป็นวะลีฮ์อามม์จึงเป็นสิ่งที่ไม่ดี (Muhammad Rafat Usman, 1994: 81) และเหตุผลอีกประการหนึ่งเนื่องจากว่าผู้เยาวย์ยังไม่ได้ถูกบังคับให้ปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม การตัดสินใจของเขาต่อตัวเองยังไม่เป็นที่ยอมรับของกฎหมาย แล้วเขาจะเป็นวะลีฮ์อามม์ ตัดสินคนอื่นได้อย่างไร และเนื่องจากผู้เยาวย์มีความคิด ความอ่าน และไหวพริบยังสมบูรณ์ไม่เต็มที่ ดังนั้นจึงไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้

ในปัจจุบันทุกประเทศมีการกำหนดอายุที่แน่นอนสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งวะลีฮ์อามม์ โดยคำนึงถึงเรื่องความมีวุฒิภาวะมากกว่าการรับรู้รับผิดชอบ เพราะแค่การบรรลุนิติภาวะนั้นยังมีสติปัญญาไม่สมบูรณ์เต็มที่ที่สามารถจะดำรงตำแหน่งวะลีฮ์อามม์ได้

3.4.4 ต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์

ผู้วิกลจริตไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้ ส่วนผู้ที่ปัญญาอ่อนและหลงลืมเนื่องจากความชราหรือเป็นโรคก็ไม่สามารถดำรงตำแหน่งเป็นวะลีฮ์อามม์ได้เช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากท่านนบี صلی الله علیه و آله ได้กล่าวไว้ว่า

((عن النبي صلى الله عليه وسلم قال : رُفِعَ الْقَلَمُ فِي الْخَدِّ عَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ , وَعَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ , وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَفِيْقَ))

(أخرجه النسائي: 3432)

ความว่า “จากท่านนบี ﷺ กล่าวว่า: ผู้ที่ถูกละเว้นโทษเมื่อทำผิด มีสามจำพวกคือผู้ที่นอนหลับจนกว่าเขาจะตื่น ผู้ที่เป็นผู้เยาว์ จนกว่าเขาบรรลุนิติภาวะและผู้วิกลจริตจนกว่าปัญญาเขาจะหาย หรือเขาฟื้นจากโรครดั่งกล่าว”

(บันทึกโดย Al-AnNasa'i เลขที่: 3432)²⁴

เพราะฉะนั้นถ้าผู้วิกลจริตถูกแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์แล้ว การตัดสินใจของเขาก็จะไม่เป็นผล (Ibnu Hazam, มปป.: 509)²⁵

จากคุณสมบัติข้อนี้เราจะเห็นได้ว่าบางประเทศมีการกำหนดอายุเกษียณของผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ซึ่งอายุนี้ก็จะมีความแตกต่างกัน เช่น ในประเทศฟิลิปปินส์กำหนดให้ผู้ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์เกษียณเมื่ออายุ 65 ปี

3.4.5 ต้องเป็นมัจญ์ตะฮิด

ตามทัศนะของนักวิชาการส่วนใหญ่ (Ibnu Rushd, 1959: 460) วะลีอามม์ควรจะเป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัยจากต้นกำเนิดของกฎหมาย ดังนั้นต้องมีความรู้เพียงพอในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับอัลกุรอานและอัลหะดีษ เช่นต้องรู้ว่าตัวบทไหนที่บัญญัติกฎหมายอย่างทั่วไปและบทไหนที่บัญญัติจำเพาะเจาะจง ต้องรู้วิธีการตีความตัวบทที่คลุมเครือให้ชัดเจน มคี วามสามารถที่จะแยกแยะระหว่างตัวบทที่ถูกยกเลิกและที่ยังใช้อยู่ต้องรู้หะดีษไหนใช้ได้และใช้ไม่ได้ มีความสามารถที่จะแยกแยะระหว่างสายรายงานที่เศาะหีหฺและไม่เศาะหีหฺ ต้องมีความรู้ในภาษาอาหรับและไวยากรณ์เป็นอย่างดี ต้องมีความรู้เกี่ยวกับทัศนะและคำกล่าวต่างๆของบรรดาเศาะหาบะฮฺและตาบิอิน และต้องรู้เกี่ยวกับมดีที่เป็นอิจญฺมาฮฺ และทัศนะที่มีการขัดแย้ง มีความรู้เกี่ยวกับการเทียบเคียงส่วนนักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีฮฺมีความเห็นว่าผู้ที่ป็นวะลีอามม์ไม่จำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถจนถึงขั้น

²⁴ เป็นหะดีษเศาะฮีฮฺ (Al-Albani) Ibn majah: 2041)

²⁵ อับดุลฮาลิม ไชชิง และคณะ. 2012. คุณสมบัตินและอำนาจหน้าที่ของกอฎีฮฺในกฎหมายอิสลาม. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย. หน้า :37

มัจญ์ตะฮิดก็ได้เพราะเมื่อเกิดปัญหาอะลียอาม์สามารถที่จะเรียกผู้รู้มาปรึกษาหารือและทำการตัดสินตามนั้นได้²⁶

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างระหว่างสองทัศนะแล้ว ทัศนะของนักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีน่าจะเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันมากกว่าเหตุผลประการแรก เพราะบุคคลที่มีคุณสมบัติครบเป็นมัจญ์ตะฮิดนั้นถือว่าหาได้ยากมากหากกำหนดไว้เป็นเงื่อนไขก็สร้างความลำบากกับการแต่งตั้งผู้ที่ดำรงตำแหน่งอะลียอาม์ที่มีความจำเป็นต่อสังคมต่อไป ประการที่สองผู้ดำรงตำแหน่งอะลียอาม์สามารถที่จะมีที่ปรึกษาซึ่งเป็นคณะบุคคลที่มีความรู้ในสาขาที่จำเป็นนั้นได้เมื่อจำเป็นต้องทำการวินิจฉัย

3.4.7 ต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรม

นักกฎหมายส่วนใหญ่ (Ibnu Rushd, 1959: 460) เห็นว่าคุณสมบัตินี้เป็นเงื่อนไขสำหรับทุกตำแหน่งในการบริหารและการปกครอง หมายความว่าอะลียอาม์ต้องปฏิบัติตามศาสนาอย่างเคร่งครัด ห้ามตัวเองให้รอดพ้นจากพฤติกรรมที่เป็นบาปใหญ่เช่นการมกมากในกาม ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นบาปเล็กที่ทำเป็นอาจิด และห่างไกลจากพฤติกรรมน่าสงสัย ที่จะทำให้คุณสมบัตินของตัวเองด่างพร้อย ดังนั้นผู้ฟาลิก จึงไม่อนุญาตแต่งตั้งให้เป็นอะลียอาม์ทำหน้าที่ที่เกี่ยวกับการตัดสินอรรถคดี หากมีการแต่งตั้งผู้แต่งตั้งจะมีความผิดและมีบาป ส่วนการตัดสินของผู้ฟาลิก นั้นจะไม่มีผลทางกฎหมาย เพราะว่าเป็นอยู่และฐานะของอะลียอาม์นั้นคือสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้คนไว้วางใจและเชื่อถือ²⁷ แต่นักกฎหมายในมัซฮับหะนะฟีถือว่าความมีคุณธรรมนั้นเป็นคุณสมบัติที่สมควรมีเท่านั้นแต่ไม่ถึงขั้นว่าจำเป็นต้องมีดังนั้นการแต่งตั้งผู้ฟาลิกจึงถือว่าสามารถกระทำได้ และคำตัดสินของเขาก็ถือว่าผลบังคับหากว่าคำตัดสินนั้นไม่ละเมิดขอบเขตของศาสนา²⁸

3.4.8 ต้องเป็นผู้ที่มีประสาทสัมผัสที่สมบูรณ์

²⁶ Al-kasani, Aladdin Abu Bakar Bin Masud Bin Kasani. 1982:3 Bada'i as Sanai. Dar Al-Kitab Al-Arabi Beirut

²⁷ Ahmad Muhammad Ali Daud. 2004:. Usul Al-Muhakamah al-sharjah. J 1: 103. Dar Al Saqafat Aman

²⁸ Al-kasani, Aladdin Abu Bakar Bin Masud Bin Kasani. 1982: 3 Bada'i as Sanai. Dar Al-Kitab Al-Arabi Beirut

หมายความว่ามีความสามารถที่จะมองเห็น ได้ยิน และพูด ตามทัศนระของนักวิชาการ ส่วนใหญ่คุณสมบัตินี้คือสภาวะจำเป็นสำหรับผู้ที่ถูกแต่งตั้งให้ เป็นวะลีอามม์ ดังนั้นบุคคลที่หูหนวก จึงไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เพราะว่าเขาไม่สามารถที่จะได้ยินหรือรับรู้คำพูดหรือข้อโต้แย้งของกลุ่มความได้ และสำหรับบุคคลที่ตาบอดก็ไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เพราะว่า เขาไม่สามารถแยกแยะ โทศกัจจำเลยได้และสำหรับบุคคลที่ใบ้ ไม่สามารถพูดได้ก็ไม่สามารถเป็นวะลีอามม์ได้ เช่นกัน เพราะว่าเขาไม่สามารถพูดจาในการพิจารณาและไม่สามารถที่จะสื่อสารกับผู้อื่นให้เข้าใจได้

สะมะแอ ฮารี กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา มีคุณสมบัติและเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้ โดยการวิเคราะห์ จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนว ปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่รอบรู้สามารถ วิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม กล่าวคือ ต้องมีความรู้อย่างถ่องแท้เกี่ยวกับบทบัญญัติแห่งอัลกุรอาน และสุนนะฮฺ มีความรู้ภาษาอาหรับเป็นอย่างดี มีความรู้เกี่ยวกับทัศนะ และคำกล่าวต่าง ๆ มีความรู้ เกี่ยวกับมติเอกฉันท์ของ อิจญมาอฺ อุลามาและมีความแตกฉานเกี่ยวกับการกียาส มาดำรงตำแหน่งเป็น วะลีอามม์หรือกอฎีซัรอีร์ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด²⁹ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัติเหล่านี้อาจไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ใน ขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความ จำเป็นต้องมีวะลีอามม์ เพื่อรักษาคุณ และความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่ ทำให้ จำเป็นต้องลดคุณสมบัติดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด³⁰ จึงเป็นที่มาของวะลีอามม์หรือกอฎีซัรอีร์ ในจังหวัดยะลา มีชื่อเต็มว่า กอฎีซัรอีร์อัลญูรูรี³¹

²⁹ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮฺ อิจญมาอฺ กียาส ภาษาอาหรับ อุกุสูล์ฟิเกศ วิถีวิทยาการ วิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันฮุกได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทาง กฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมุกัลลิด มุจญ์ฮิดมัซฮับ เป็นต้น

³⁰ มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุซฮับต่างๆ ได้

³¹ ประชาน คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

นาย อับดุลเลาะ อาบูบากาได้กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะต้องมีความรู้และเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้โดยการวิเคราะห์จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวทางปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม”³²

เจ๊ะเหาะ แวงพงศ์ กล่าวว่า “คุณสมบัติผู้ที่ดำรงตำแหน่งวะลีอามม์ในคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา จะต้องมีความรู้และเงื่อนไขคุณสมบัติตามที่อิสลามกำหนดไว้โดยการวิเคราะห์จากอัลกุรอานและอัลหะดีษ รวมทั้งเข้าใจจากแนวทางปฏิบัติของบัญญัติของอิสลาม เป็นผู้ที่สามารถวิเคราะห์วินิจฉัย ความสามารถในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุมหรือข้อกำหนดทางศาสนาจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในบทบัญญัติอิสลาม ซึ่งคุณสมบัตินี้ที่กล่าวมานั้นเรียกว่า มุจญ์ตะฮิด³³ แต่ในพื้นที่จังหวัดบ้านเรา คุณสมบัตินี้ยังไม่ถึงระดับมุจญ์ตะฮิด ทำให้เกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งที่อยู่ในขอบข่ายนิยามมุจญ์ตะฮิดไม่ได้ แต่มองภาพสังคมและความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ปัจจุบันแล้ว มีความจำเป็นต้องมีวะลีอามม์ ทำให้จำเป็นต้องลดคุณสมบัตินี้ดังกล่าว เหลือแค่ระดับมูกอลลิด³⁴ เพื่อรักษาคุณและความเป็นเอกภาพของพี่น้องมุสลิมในพื้นที่”³⁵

³² คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา ฝ่ายส่งเสริมจริยธรรมสัมภาสณ์ เมื่อวันที่ 29 มีนาคม 2560 ที่สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา

³³ มุจญ์ตะฮิด คือ ผู้ที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับอัลกุรอาน สุนนะฮ์ อิจญมาอ์ กิยาส ภาษาอาหรับ อูศูลุ้ลฟิเกฮ์ วิธีวิทยาการวิเคราะห์ วินิจฉัย นาสิกและมันฮุกได้ การทุ่มเทความพยายามในการวิเคราะห์วินิจฉัยหุกุม หรือข้อบัญญัติทางกฎหมายอิสลาม ซึ่งมีหลายระดับ เช่น มุจญ์ฮิดมูกัลลิก มุจญ์ตะฮิดมัชฮับ เป็นต้น

³⁴ มูกอลลิด คือ ผู้ที่มีความสามารถ ค้นคว้า ให้นำหนักในการวิเคราะห์ วินิจฉัย ระหว่างทัศนะมุชฮับต่างๆ ได้

³⁵ นักวิชาการและผู้อำนวยความสะดวกบ้านอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สัมภาสณ์ เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2560 ที่สถาบันอิสลามและภาษาอาหรับ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์